

4.12.74 Tartu vanim keskkool 170-aastane

Täna kell 18 tähistatakse aktusega «Vanemuise» kontserdisaalis 170 aasta möödumist Tartu vanima keskkooli sünnist. A. H. Tammsaare nim. Tartu I Keskkooli esimese eelkäija, Tartu Kurbemangugümnaasiumi asutamisega pandi alus järjepidevale keskkooli arendamisele ning ülikooli tegevusele Tartu linnas.

Kool on läbinud mitu arenguetappi ja kandnud erinevaid nimetusi, kuid töötanud kogu aeg ühes ja samas hoones, mida vist tunneb küll iga tartlane. Kõnealune hoone on arhitektuurimälestisena riikliku kaitse alla võetud.

Gümnaasiumi asutamine Tartusse 1804. aastal oli seotud Venemaa haridussüsteemi ümberkorraldamisega, eriti ülikooli taasavamisega Tartus. Esialgu oli gümnaasium kolmeklassiline, muudeti aga 1821. aastal 5-, 1861. aastal 7- ja 1890. aastal 8-klassiliseks õppeasutuseks. Alates 1855.

aastast tegutses gümnaasiumi juures eelkool (hiljem nimetatud ettevalmistusklassideks). Õppetöö toimus kuni 1880. aastate reformideni saksa keeles, pärast seda vene keeles. Alguses paiknes kool Jaani (praeguse Ülikooli) tänava äärses hoones. 1828—1830 ehitati koolile Rüütli (praeguse 21. Juuni) tänava äärde uus õppehoone ja 1880—1881 Munga (praeguse H. Abovjani) tänava äärde võimla. Nii võttis koolihoone järk-järgult enda alla terve kvartali Tartu südalinna.

Kroonuõppeasutusena (alates 1904. aastast Tartu Aleksandri Gümnaasiumi nime all) töötas kool kuni 1918. aastani. 114 tegevusaasta jooksul oli ta andnud küpsustunnistuse enam kui 2400 noormehele. Kooli lõpetanute hulgas olid 12 Peterburi Teaduste Akadeemia liiget või korrespondentliiget (J. F. Parrot, E. Lenz, A. Bunge, G. Helmersen, O. W.

Struve jt.), vene nõukogude teadlane N. Lunin, eesti kultuuritegelased ja teadlased F. R. Faehlmann, J. Hurt, H. Koppel, A. Paldrock, K. Menning, G. Suits, A. Eller, V. Ernits, F. Linnus, J. Kaarde.

Kui Tartu Aleksandri Gümnaasiumi tegevus jäi 1918. aasta okupatsioonisudel seisma, läks üks osa kooli kasvandikest kohe üle Hugo Treffneri eragümnaasiumi (asutatud 1883, tegutses 1886—1919 Ülejõe linnaosas tolleaegses Hobuse tänavas), teine osa jätkas õpinguid senise kooli ruumes asutatud Tartu Gümnaasiumis. 1919. aasta algul toodi H. Treffneri eragümnaasium üle endistesse Tartu Aleksandri Gümnaasiumi ruumesse. Niisiis ühendati kaks senist poeglastekeskkooli: ühelt saadi maja ja üks pool õpilastest, teiselt kooli ametlik nimetus ja teine pool õpilastest.

Aastatel 1919—1944 sai H. Treffneri Gümnaasiumis (esimesel nõukogude õppeaastal 1940/41 Tartu IV Keskkool) küpsustunnistuse 1310 noormeest. Kooli selle perioodi kasvandike hulgas olid revolutsioonilise liikumise tegelane I. Kruus, pärsine Eesti Laskurkorpuse polgukomandör I. Paul, teadlased L. Jürgenson, H. Tampere, A. Adojaan, A. Traat, J. Tammeorg, B. Bogovski, V. Riives, Ü. Lepik, R. Looga, kirjaniidud P. Viiding, M. Jürna, A. Kaalep, näitleja V. Ratassepp, teenelised õpetajad E. Arand, V. Metti, K. Teras.

Pärast Tartu vabastamist asutati 1944. aasta sügisel H. Treffneri Gümnaasiumi ruumes ja põhiliselt ka tema õpilastest (osa andis endine Tartu I Gümnaasium) sõjajärgne Tartu I Keskkool. 1958. aastal anti koolile Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega Anton Hansen Tammsaare nimi, tä-

histamaks suure kirjaniku õpinguid omaaegses H. Treffneri I järgu poeglastekoolis (a. 1898—1903).

Sõjajärgse 30 aasta jooksul on A. H. Tammsaare nim. Tartu I Keskkooli lõpetanud 2221 noormeest ja neidu (alates 1954. a. töötab kool segakoolina). Lõpetanute hulgas on riigitegelasi (A. Purga, H. Teder, O. Tamm), kirjanikke (J. Kaplinski), kunstnikke (E. Allsalu), heliloojaid (J. Rääts), näitlejaid (K. Kalkun, A. Orav, I. Orav), suur hulk teaduste doktorid ja kandidaate (M. Elango, V. Kozlov, H. Käämbre, H. Metsa, V. Past, A. Raukas, H. Rätsep, U. Tarve), majandusjuhte (R. Kippasto, A. Vaino), nimekaid sportlasi (K. Metsur, J. Lipso, R. Lindmäe) jt.

Sõjajärgsel perioodil on kool olnud pioneer täppisteaduste eriklasside rajamisel ning järjekindlalt silma paistnud spordi, kunstilise isetegevuse ja muu klassivälise tegevuse viljelemisel.